

Vzájemná podpora, vzory a důvěra: role etnických sdružení při budování kapacit Vietnamců druhé generace*

TOMÁŠ KNOR**, TEREZA FREIDINGEROVÁ*

Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, Praha

Mutual Support, Role Models and Trust: The Role of Ethnic Associations in Building the Capacity of Second-generation Vietnamese

Abstract: In this article, we examine the collective response to the challenges second-generation Vietnamese in the Czech Republic face. Second-generation migrants are generally expected to integrate easily. In the case of the Vietnamese, this assumption is reinforced by the stereotype of them as a model minority that adapts smoothly and achieves intergenerational upward social mobility. However, we argue that the life trajectories of second-generation Vietnamese are not so straightforward. On the contrary, they have to overcome various obstacles stemming from their hybrid identity and external and intra-group pressures. As a result, they experience various personal crises. Second-generation Vietnamese feel the need to take an institutional approach to addressing disadvantages by turning to ethnic associations. Based on qualitative research conducted in two Vietnamese youth associations, we shed light on the functioning and mechanisms of these associations. We conclude that the second generation establishes these associations as a conscious strategy for mitigating the effects of disadvantages stemming from their migrant background and uses them to collectively strive to increase resilience to external and intra-group pressures through mutual support and capacity building for individuals and the group as a whole. However, their goal is not to break free from the trajectory framed by the idea of a model minority, but rather to create space for alternative pathways to fulfilling the vision of a successful Vietnamese that reflect personal preferences.

Keywords: second-generation Vietnamese, ethnic associations, capacity building, personal crisis, model minority

Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2025, Vol. 61, No. 1: 43–63

Zveřejněno online: 19. července 2024, <https://doi.org/10.13060/csr.2024.025>

* Text vznikl v rámci projektu „21-06818S: Integrace migrantů v nemetropolitních oblastech na individuální, diasporální a institucionální úrovni. Vietnamci usazení v českém pohraničí“, podpořeného Grantovou agenturou České republiky.

** Veškerou korespondenci posílejte na adresu: Mgr. Tomáš Knor, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, U Kříže 8, 158 00 Praha 5, e-mail: tomas.knor@icloud.com.

Úvod

V samostatné české historii podíl cizinců na zdejší populaci kontinuálně roste. S tím stoupá i počet jejich potomků – tzv. druhé nebo jedenapůlté generace.¹ Ta je optikou české integrační politiky² vnímána jako cílová skupina pouze v době školního věku, a to v oblasti jazykových kompetencí. Na dospělé z druhé generace je implicitně nahlíženo jako na skupinu, která zvláštní podporu nepotřebuje. Umí jazyk, bývá socializována v českém kulturním prostředí a po dosažení plnoletosti zpravidla usiluje o české státní občanství. Jak však diskutujeme v tomto příspěvku, i druhá generace se musí adaptovat na specifické výzvy. Konkrétně se věnujeme příkladu Vietnamců, jejich potřebám a reakcím na ně v podobě svépomocných strategií zvyšujících odolnost vůči důsledkům migrantského původu a s ním spjaté hybridní identity (Homoláč a Sherman, 2020).

Druhá generace Vietnamců je ve veřejném diskurzu hodnocena jako obzvlášť zdařile začleněná. Média informují hlavně o příbězích úspěchu (*success stories*) druhogeneračních Vietnamců, které jsou spojovány téměř výlučně s pozitivními stereotypy, jako jsou dobré studijní výsledky, pracovitost či cílevědomost. V důsledku toho jsou Vietnamci společností i jimi samotnými hodnoceni jako tzv. modelová minorita (*model minority*) (Freidingerová a Nováková, 2021; Lee a Zhou, 2014b). Poznatky z amerického kontextu (Lee a Zhou, 2014a, 2014b; Tran et al., 2019; Zhou a Lee, 2017) však upozorňují, že představa o migrantech z jihovýchodní Asie jako modelové minority, která se začleňuje přirozeně sama a mezigeneračně dosahuje značných socioekonomických posunů, má své trhliny, což naznačují i výzkumy z Česka. V tuzemsku, kde začala druhá generace Vietnamců ve výraznějším počtu vstupovat do ekonomické aktivní části života po roce 2010, se ukázalo, že trajektorie sociální mobility směrem vzhůru u mnoha z nich není tak přímočará, jak je vnímáno ve veřejném diskurzu. Výzkum Formánkové a Lopatkové (2018) ukazuje, že druhá generace Vietnamců nahlíží na nejvyšší dosažené vzdělání jako na faktor pomáhající překlenout potenciální znevýhodnění. Nicméně dílčí výzkumy nasvědčují nízké míře zájmu o studium na vysoké škole (Freidingerová, 2014), vyšší podíl zanechání studia a sklon k pracovnímu uplatnění v etnických strukturách (Freidingerová a Nováková, 2021). I přesto je obraz modelové minority stále živý, a to jak (1) představami majority o vlastnostech a dovednostech Vietnamců (které jsou vnímány jako něco typicky asijského), tak i (2) Vietnamci samotnými – konkrétně očekáváními rodičů a etnické komunity o kariérních drahách druhé generace (co je a není úspěch), ale i očekáváními druhé generace od sebe samotné.

¹ Druhá generace jsou potomci imigrantů, kteří se v přijímající zemi již narodili. Jednapůltá generace jsou migranti, kteří přišli ve školním věku zpravidla od 7 do 13 let (Zhou, 1997). V našem případě za druhou generaci považujeme i migranty, kteří se v zemi usadili před zahájením povinné školní docházky, tedy před pátým rokem života. Pro zjednodušení v textu hovoříme o potomcích imigrantů jako o druhé generaci, pokud není explicitně řečeno jinak.

² Aktualizovaná „Koncepce integrace cizinců 2016 – Ve vzájemném respektu“.

Dosavadní české výzkumy (Freidingerová a Nováková, 2021; Lopatková a Formánková, 2022; Svobodová a Janská, 2016) došly k závěru, že vlivem působení vysokých očekávání rodičů a etnické komunity na jedné straně a majority na straně druhé čelí druhogenerační Vietnamci v rané dospělosti vnitřnímu rozpoložení, které bychom mohli shrnout pod označením „osobní krize“ ve smyslu zmatení, hledání se a zranitelnosti. Jedná se o období psychologického napětí, které může plynout z konfliktu mezi vnitřními potřebami a vnějšími očekáváními. V této fázi života často zkoumají různé aspekty své identity a snaží se najít smysluplný životní směr. Také se potýkají s výzvami spojenými s jejich hybridní identitou (Svobodová a Janská, 2016), jako jsou mezigenerační odloučení nebo vyjednávání své pozice ve společnosti. A v neposlední řadě mýtus modelové minority zapřičiňuje, že ze strany institucí se Vietnamcům specifické podpory spíše nedostává (např. v podobě kariérního poradenství). Jak doložily severoamerické vědkyně Zhou a Lee (2014a), působením těchto vnějších a vnitřních tlaků se zásadní životní rozhodnutí druhé generace stávají spíše strategií odrážející sebenaplňující předpověď (*self-fulfilling prophecy*). To znamená, že milníky životní trajektorie (výběr vzdělání, povolání nebo partnera) vedou k chování, které má naplnit očekávání kladená na modelovou minoritu (např. studium nebo uplatnění se ve velmi úzkém okruhu oborů). Úspěch a jeho ne/naplnění tak bývají etnizovány. To znamená, že druhogenerační Vietnamci často hodnotí svou profesní i osobní dráhu skrze optiku modelové minority. Pokud stereotypní představu nenaplní, vysvětlují si to tím, že nejsou typickými Vietnamci. Tento fenomén není omezen pouze na akademický či profesní úspěch, ale rozšiřuje se také na očekávání správného mladého Vietnamce v očích vlastní komunity (Zhou a Lee, 2017).

Reakcí na potřebu řešení osobních krizí a výzev spojených s vnějším tlakem, hybridní identitou a životem rozkročeným mezi různá prostředí byl vznik vietnamských podpůrných skupin, z nichž se některé transformovaly ve formálně registrované krajské spolky druhé generace s jasně definovaným záměrem a náplní (Freidingerová a Mai, 2018; Freidingerová a Nováková, 2021). Cílem našeho příspěvku je prozkoumání mechanismů, jakými tyto spolky působí na zvyšování kapacit svých členů a posilují tak jejich odolnost vůči vlivům, jež k nim přichází z nitra etnické komunity, od majoritního prostředí a z jejich vzájemné interakce. Analýza přináší empirické důkazy, že krajské spolky představují vědomou mitigační strategii, jejímž cílem je zmírňování dopadů znevýhodnění, která mohou plynout jak z migrantského původu, tak z tlaku, který vyvěrá z představy Vietnamců jako modelové minority. Zejména se stávají prostředím pro vznik vzorů jakožto prototypů sociální mobility (včetně těch, které se vymykají obecné představě o úspěšném jedinci), prostorem pro rozvoj dovedností a znalostí, rezervoárem sdíleného know-how a informací, ale hlavně živnou půdou pro osobní emancipaci a nástrojem pro překlenutí mezigeneračního odloučení. Naším závěrem je, že druhá generace tyto spolky zakládá a využívá ke kolektivnímu úsilí zvyšovat svou odolnost vůči těmto tlakům skrze vzájemnou podporu. Cílem společných aktivit však není vymanění se z trajektorie rámované představou o modelové minoritě, nýbrž spíše vytvoření prostoru pro tvorbu alternativních cest odrážejících osobní preference, jak vizi úspěšného Vietnamce

naplnit. To znamená, že i tyto nové spolky výrazně etnizují úspěch a úspěšnou kariérní dráhu jako „vietnamskou věc“, ale snaží se podpořit své členy ve více personalizovaném, individualizovaném rozvoji. Tento přístup klade důraz, aby se každý člen mohl rozvíjet v upřednostňovaných zájmových oblastech. Členům je umožněno, aby se věnovali právě těm aktivitám a vzdělávacím cestám, které nejlépe odpovídají jejich individuální aspiraci.

Studie vychází z kvalitativního výzkumu (hloubkových rozhovorů s členy spolků, zúčastněného pozorování aktivit spolků a analýzy obsahu jejich sociálních sítí), který byl realizován v období od dubna 2022 do března 2023 a zaměřil se na dva krajské spolky založené na odlišných principech (druhou generací odzdola a první generací shora), ale oba cílí na mladé Vietnamce. Mezi hlavní nástroje analýzy patřilo otevřené a axiální kódování dle principu zakotvené teorie (Corbin a Strauss, 2013). Samotné dotazování mělo připraveno pouze tematické okruhy, které byly během rozhovoru v různém pořadí vyčerpány. Otázky v rozhovorech reflektovaly stěžejní témata celého výzkumu, která jsou zaměřená na roli spolku při překonávání mezigeneračního odloučení, překážek spojených s životem Vietnamce druhé generace a pomoci při sociálním sblížování.

Sociální kontext druhé generace Vietnamců v Česku

Integrace druhé generace Vietnamců v Česku je charakteristická tím, že rodiče byli často v průběhu jejich dětství méně zapojeni do role primárních pečovatelů a vychovatelů, někdy absentovali zcela. V rané fázi života druhogeneračních Vietnamců to jsou především české chůvy, které se stávají jejich průvodci v socializaci (Freidingerová a Mai, 2018; Souralová, 2014). Důsledkem je mezigenerační odloučení, či dokonce odcizení (Freidingerová a Nováková, 2021; Souralová, 2014) a nezdědka mají někteří z nich bližší vztah k hodnotám české společnosti než k těm vietnamským (Hřebíčková, 2020). I z toho důvodu o sobě hovoří jako o „banánových dětech“. Tato metafora odkazuje k vyjádření faktu, že se cítí navenek „žlutí“, kdy se identifikují se svým vietnamským původem, a uvnitř bílí, kdy se chovají a jednají jako Češi či Evropané obecně (Homoláč a Sherman, 2020; Martínková, 2008; Svobodová, 2017; Svobodová a Janská, 2016).

Toto jakési rozkročení mezi dva světy potvrzují výzkumy druhých generací opakovaně. Potomci migrantů prožívají život v prostředí kultury rodičů i kultury majoritní společnosti a jejich identita tak není zakořeněna ani v zemi předků, ani v zemi, kde momentálně žijí (Abad a Sheldon, 2008). Na jedné straně vnímají tlak ze strany rodičů a vlastní etnické komunity, aby ctili hodnoty a způsoby chování, které jsou normou v zemi původu. Na straně druhé od nich majorita očekává, že se budou adaptovat zvyklostem přijímající společnosti (Portes a Zhou, 1993; Zhou a Bankston, 1994). Tyto požadavky a očekávání nemusí být vždy protikladem, ale ani nebývají zcela v souladu. Přesto se jedinci druhé generace mnohdy definují jako příslušníci země, ve které žijí, ale odlišnosti brání tomu, aby je za takové uznali jejich rodiče i majoritní společnost (Marzana et al., 2020). Podle Halla (2015) mohou vzájemná nepochopení nebo nepochopení vést ke krizi identity.

Vyrůstání na pomezí či překryvu dvou prostředí a složitá snaha všechno sladit a najít sebe samotného narušuje psychickou pohodu (Hall, 2015). Proto se druhogenerační migranti mohou cítit i ve svém vlastním světě jako cizinci (Lev Ari a Cohen, 2018). Podobné pocity spojené s krizí identity jsou popsány i v případech druhogeneračních Vietnamců vyrůstajících v tuzemsku (Freidingerová a Nováková, 2021; Lopatková a Formánková, 2022; Svobodová a Janská, 2016), a zaznamenali jsme je i v případech našich respondentů.

Studie zaměřené na české druhogenerační Vietnamce (Hřebíčková, 2020; Svobodová, 2017; Svobodová a Janská, 2016) poukazují na jev, že ačkoliv jsou od majority vzhledově odlišní a jejich rodiče pochází ze země s od základů rozdílným kulturním pozadím, díky intenzivnímu každodennímu kontaktu s českým sociokulturním prostředím není jejich etnická identita samozřejmá a v jejich snaze je tuto identitu aktivně vytvářet. Díky tomuto kontaktu je druhá generace Vietnamců oproti svým rodičům v parametrech sociokulturních znalostí a češtiny zcela integrovaná, v mnoha ohledech až splynula. Zároveň tento kontakt během dospívání ústí v moment, kdy vyjednávají svou vietnamskou identitu, svůj vztah k vietnamské diaspoře a k vietnamským normám chování (Freidingerová a Nováková, 2021; Lopatková a Formánková, 2022; Svobodová a Janská, 2016). Na druhou stranu zkušenosti s hledáním bydlení nebo zaměstnání na otevřeném trhu, kde se setkávají s otevřenou či latentní diskriminací, jim jejich vietnamskou identitu připomínají (Bartoš et al. 2016).

Svobodová s Janskou (2016) došly k závěru, že je jejich etnická identita fluidní. Jedinci vietnamského původu druhé generace si dle prožívaného kontextu volí z více etnických identit. K striktní volbě buď české, nebo vietnamské identity je spíše nutí členové majoritní společnosti nebo vlastní rodiče, což vede k vytváření již zmíněné hybridní identity. Zároveň se tito jedinci necítí komfortně, když si mezi jednotlivými identitami musí vybírat (Svobodová a Janská, 2016). K podobným výsledkům došla i Bednářová (2020), která tvrdí, že druhá generace vietnamského původu se označuje jak za Čechy, tak za Vietnamce podle prožívaných situací. V oblasti vzdělávání a pracovní činnosti se označují spíše za Čechy a v oblasti rodinných hodnot spíše za Vietnamce (Bednářová, 2020). Pokud dojde na hodnocení jejich životní dráhy, nahlíží na sebe perspektivou modelové minority a svůj úspěch či neúspěch nebo podobu či formu profesního uplatnění rámuje optikou typického Vietnamce. Toto fluidní přijímání prvků dvou rozdílných identit poukazuje na komplexitu a proměnlivost jejich integrace do české společnosti.

Jedním z nástrojů jak se druhogenerační migranti s výzvami spojenými s vyjednáváním identity vypořádávají, jsou svépomocné skupiny v podobě neformálních platforem a registrovaných institucí – krajských spolků (Freidingerová a Nováková, 2021; Marzana et al., 2020; Vermeulen a Keskiner, 2017). Čeští druhogenerační Vietnamci je hojně začali zakládat od roku 2016. Do té doby zde byly pouze ty, které založila generace jejich rodičů.

Krajanské spolky druhé generace Vietnamců v Česku

Podobné životní zkušenosti, sdílené problémy a potřeby udržet si kulturní identitu patří mezi nejsilnější faktory, které vedou k zakládání krajanských spolků. Ty pomáhají migrantovi adaptovat se na nové životní prostředí, které se mu může jevit jako odcizené (Wang, 2017; Wang a Handy, 2014). Skrze členství a aktivity ve spolcích je zvyšována odolnost vůči jazykovým, kulturním a informačním omezením díky uvnitř spolku budované vzájemnosti (Scott et al., 2006). Krajanské spolky totiž slouží jako síťovací platformy, které stmelují mezilidské vztahy mezi podobně smýšlejícími jedinci pocházejícími z podobného sociálního pozadí (Vermeulen a Keskiner, 2017; Wang, 2017). Podle Vermeulena a Keskiner (2017), kteří prováděli zahraniční výzkum druhé generace Turků v Nizozemsku a Francii, je v krajanském spolku poskytováno bezpečné prostředí pomáhající při překonávání překážek spojených s životem druhé generace migrantů.

Z podobné perspektivy můžeme nahlížet i na fungování krajanských spolků druhé generace Vietnamců v Česku. Druhogenerační Vietnamci jsou pod sociálními i normativními tlaky jak ze strany majoritní společnosti, tak ze strany vlastní komunity. Freidingerová s Novákovou (2021) proto tvrdí, že právě zakládání mládežnických krajanských spolků je jednou z odpovědí na tuto potenciálně znevýhodňující, nebo až stresovou situaci. Síťovací platformy druhé generace posilují mezilidské vztahy mezi podobně smýšlejícími jedinci a stávají se pro jedince nástrojem komfortnějšího začlenění do většinové společnosti i vlastní etnické komunity, kterou mohou vnímat jako odcizenou (Freidingerová a Nováková, 2021; Vermeulen a Keskiner, 2017).

Přibližně od roku 2016 se začínají objevovat občanské iniciativy, které podporují vietnamskou mládež, mezigenerační dialog a vzájemné vztahy mezi Vietnamci a většinovou společností. Vznikají zejména v Praze, ale i dalších českých městech s vyšší koncentrací Vietnamců (Freidingerová a Mai, 2018). Oproti spolkům první generace svoje aktivity nesoustřeďují pouze dovnitř vietnamské diaspory. Tyto iniciativy zpravidla fungují na dobrovolnické bázi a snaží se být inkluzivní, jelikož jsou minimálně v rétorické rovině přístupné téměř všem bez ohledu na jazykovou výbavu či etnický původ. I tak ale v centru zájmu stojí vietnamský původ nebo vztah k Vietnamu (Freidingerová a Nováková, 2021). Členové jsou nejčastěji místními obyvateli daného města nebo se rekrutují z řad vysokoškolských studentů. Za jejich vznikem stojí zejména potřeba sounáležitosti s vietnamskými vrstevníky, ale i českou společností. V mnoha případech se tyto spolky profesionalizují do finančně udržitelných a samostatných projektů (Freidingerová a Mai, 2018). Zakládání druhogeneračních vietnamských spolků ovšem není fenoménem ojedinělým pouze pro Česko. Podobné iniciativy se objevují i v dalších zemích, například v USA nebo ve Spojeném království. Co je ovšem na českých vietnamských druhogeneračních spolcích unikátní, je jejich orientace na majoritní společnost. To můžeme připisovat zkušenosti druhé generace z dětství, kdy místo rodičů byly jejich primárními vychovateli české chůvy, jejichž vliv neúmyslně oslabil jejich vztah k vietnamským kořenům (Freidingerová a Nováková, 2021).

Etnické spolky druhé generace podle Freidingerové s Novákovou (2021) slouží jako most pro funkčnější komunikaci mezi první a druhou generací, která je kvůli rozdílným životním zkušenostem odlišná (výrazně na míru běžnému mezigeneračnímu nesouznění). Spolky sdružují a podporují mladé Vietnamce, kteří se skrze spolkové aktivity snaží překonat osobní krize a výzvy spojené s životem rozkročeným mezi dvěma odlišnými prostředími. Zároveň jsou platformou pro vyjednávání vlastní identity, protože se pro členy těchto spolků stává vietnamský původ atributem, na který umí být hrdí. To se projevuje vyjádřením jakési „vietnamskosti“ směrem k majoritě, například v názvech podniků, projektů nebo návratem k užívání vietnamského jména namísto české přezdívky.

Náplně spolků závisí na cílech a potřebách vlastních členů. Klíčové je zejména vytváření inkluzivního prostředí ve smyslu, že se zájemce může chopit vlastní agendy, převzít iniciativu v oblasti zájmu nebo se stát členem managementu bez ohledu na postavení či sociální kapitál rodičů. V tomto prostředí se cítí podporováni, mají možnost udržovat si svoji kulturu a přitom se mohou cítit jako plnohodnotná a sebevědomá součást české společnosti. Pomocí vzdělávacích programů, jazykových kurzů, workshopů na podporu psychického zdraví nebo asistenci při rozvoji jejich profesní kariéry je zvyšována odolnost vůči výzvám (znevýhodněním) spojeným s hybridní identitou a očekáváními na ně kladenými.

Mezi studované krajské spolky tohoto výzkumu patří Viet Up a Asociace vietnamských studentů a mládeže (dále jen TNSV). Viet Up vznikl v roce 2016 jako neformální dobrovolnická skupina a v roce 2018 se stal oficiálně zformalizovaným spolkem, jehož cílem je reagovat na vzrůstající potřeby druhé generace Vietnamců, ale také celé vietnamské diaspory v Česku. Tato organizace se z dobrovolnické, neformální skupiny přeměnila v samostatně udržitelný projekt, který je nezávislý na ostatních institucích (Freidingerová a Mai, 2018). Z tohoto hlediska můžeme uvažovat o Viet Upu jako o *bottom-up* organizaci. Viet Up se snaží podporu získávat z české státní správy nebo orgánů Evropské unie. Jedná se o centralizovaný spolek se sídlem v Praze, jehož členové jsou zejména Vietnamci druhé generace bydlící v Praze nebo jejím těsném okolí. Oficiálním jazykem spolku je čeština, kterou všichni jeho členové ovládají. Primární cílovou skupinou jsou mladí Vietnamci, kteří se narodili nebo od útlého věku vyrůstali na území České republiky. Mezi jejich aktivity proto obvykle patří pořádání kulturních a vzdělávacích akcí s cílem vzájemného porozumění mezi vietnamskou komunitou a českou společností. Z hlediska aktivity je Viet Up na sociálních sítích viditelnější, má větší členskou základnu a pořádá události častěji než TNSV.

TNSV vznikla v roce 2007 jako odnož Svazu Vietnamců v ČR, vůči kterému má určité organizační závazky (Freidingerová a Mai, 2018). Období TNSV existují v mnoha zemích po Evropě a společně se jedná o federaci studentských svazů vietnamské mládeže (nejenom druhogenerační, ale i prvogenerační, například studentů) spolupracujících na mezinárodní úrovni. O TNSV lze uvažovat jako o *top-down* organizaci, jelikož je směřování spolku ovlivněno Vietnamem i vietnamskými svazy, které TNSV financují. Oficiálním jazykem v TNSV je vietnam-

ština, ale někteří členové druhé generace vietnamštinu neovládají, a proto spolu komunikují také česky nebo anglicky. Jedná se o centrálně řízený spolek, ale s celorepublikovým dosahem, jehož členové pochází z více českých měst. TNSV se oproti Viet Upu více zaměřuje na vietnamskou část identity a události jsou z hlediska účasti přístupné zpravidla jedincům vietnamského původu.

Ačkoliv spolu tyto spolky přímo nespolupracují, udržují si vzájemný respekt a vystupují v nekonkurenčním vztahu. Důvodem této harmonické atmosféry je sdílení stejného hlavního cíle, kterým je podpora vietnamské komunity. Často se tak stává, že členové i účastníci událostí obou spolků vzájemně navštěvují akce pořádané druhým spolkem.

Metodologická část

V textu představujeme výsledky dílčí části kvalitativního výzkumu zaměřeného na vliv diasporických struktur na život Vietnamců v Česku, zejména těch usazených podél hranic. Etnografický výzkum ve vietnamských enklávách na česko-německy mluvící hranici nás přivedl až k druhogeneračním spolkovým aktivitám, kterým jsme se výzkumně věnovali od března 2022 do dubna 2023.

Článek staví na výpovědích z osmi hloubkových nestrukturalizovaných rozhovorů s respondenty druhé a jedenapůlté generace vietnamského původu, kteří žijí v Česku (Tabulka 1). V době výzkumu byli ve věku mladé dospělosti, ve fázi studia či po studiích, bezdětní a v daný moment žili v Praze, byť pocházeli z různých koutů země. Respondenti byli vybráni účelovým vzorkováním a do vzorku byli zařazeni pouze registrovaní a aktivní členové a členky zkoumaných spolků. Kontakty byly získávány metodou sněhové koule. Rozhovory byly se

Tabulka 1. Přehled respondentů a respondentek

Označení*	Pohlaví	Věk	Ekonomický status	Spolek
1_FT	žena	25	zaměstnaná	TNSV
2_FT	žena	26	studentka	TNSV
3_MT	muž	30	zaměstnaný	TNSV
4_MV	muž	31	zaměstnaný	VU
5_MV	muž	26	zaměstnaný	VU
6_FV	žena	24	studentka	VU
7_MV	muž	26	zaměstnaný	VU
8_FV	žena	24	studentka	VU

Poznámka: *Číslo v označení referuje ke chronologickému pořadí respondenta ve výzkumu; písmeno k jeho pohlaví a další písmeno ke členství v daném spolku. Označení 3_MT proto referuje k třetímu respondentovi v pořadí, který je muž a je spojený se spolkem TNSV.

souhlasem respondentů nahrávány, trvaly v rozmezí od 60 do 80 minut a byly realizovány ve veřejných prostorách (zpravidla v kavárně). Pro účely analýzy byli respondenti jmenně i místně anonymizováni. Rozhovory byly doplněny výsledky zúčastněného pozorování veřejné skupinové diskuse a mezigeneračního plesu, které pořádal spolek Viet Up, a daty z konference na letním táboře pořádaném spolkem TNSV. Dále proběhla analýza obsahu profilů na sociálních sítích Facebook a Instagram a internetových stránek studovaných spolků, která sloužila jako zdroj podkladových informací. Díky těmto platformám jsme získali základní informace o nadcházejících událostech, čímž nám byl usnadněn přístup do terénu. Výzkum probíhal v souladu s etickými pravidly donora výzkumu i domovské instituce autorů.

Vycházejíce z principů zakotvené teorie (Corbin a Strauss, 2013) jsme při výzkumu postupovali induktivním způsobem a na základě průběžné analýzy sebraných dat upravovali výzkumné otázky (či dílčí výzkumné zájmy) až do teoretického nasycení. Pracovní model tak nevznikl intuitivním způsobem, ale měnil se podle povahy nasbíraných dat v terénu, kdy bylo možné se k jednotlivým fázím výzkumu podle potřeby vracet. Proto byl páteřní metodou nestrukturovaný rozhovor, který umožnil respondentovi přinášet pro něj důležitá témata a detaily. Předem byla stanovena pouze základní kostra témat k diskusi, která se dotýkala osobní a rodinné biografie a zapojení respondenta do činnosti spolku. Do výpovědi respondenta bylo zasahováno pouze v případě, kdy od tématu odbočil, nebo při snaze získat skrze navazující otázky hlubší informace. Otevřeným kódováním rozhovorů jsme vygenerovali kategorie přístupu k hmotným i nehmotným zdrojům, mezigeneračního odloučení a principu kolektivní podpory, které jsme se v každém dalším rozhovoru snažili dále rozklíčovat a odhalit další významové vrstvy spolkové činnosti. Prostřednictvím axiálního kódování jsme zaměřili naši pozornost na roli spolků při budování kapacit a odolnosti druhé generace Vietnamců. Kódování prováděla dvojice výzkumníků pomocí softwaru Atlas.ti. Po každém rozhovoru byla provedena diskuse a revize analytických výstupů.

Spolková činnost jako strategie vzájemné kolektivní podpory

Výsledky studie prokázaly, že členství v krajských spolcích představuje formu vědomé strategie vzájemné kolektivní podpory. Ta má na jedné straně za cíl pomoci zmírňovat dopady (*mitigation*) znevýhodnění vyplývajících z pozice a života druhogeneračního Vietnamce, na druhé straně posilovat (*capacity building*) jednotlivce i skupinu v rozmanitých oblastech. Těmito strategiemi je budována odolnost vůči výzvám, kterým čelí v osobním životě, na trhu práce i v komunikaci s rodiči, dalšími krajany a majoritou. Aktivita spolků jsou přímou reakcí na poptávku či potřeby zapojených účastníků a stávají se prostředím pro rozvoj dovedností, znalostí či sebedůvěry, rezervoárem sdíleného know-how, živnou půdou pro osobní emancipaci a nástrojem překlenutí mezigeneračního odloučení. Jedná o mechanismus pomáhající budovat resilienci vůči překážkám spojeným s životem migranta druhé generace.

Strategie zmírňování dopadů a budování kapacit je možné rozdělit do tří oblastí, resp. tří okruhů potřeb, na které reagují. (1) Vytváření příležitostí k nabývání, rozšiřování či sdílení hmotné a nehmotné podpory (zejména aktivity zaměřené na rozvoj specifických dovedností či znalostí, které mohou ovlivnit pozici jedince na trhu práce). (2) Další oblast aktivit cílí na posílení mezigeneračního porozumění. (3) A posledním efektem spolků je přímá či nepřímá podpora zapojených členů a členek v jejich osobním životě.

Přístup k hmotným i nehmotným zdrojům

V prostředí etnické komunity se re/produkují významné zdroje hmotné i nehmotné povahy podporující osobní i spolkový rozvoj, budování a udržování etnické identity nebo stimulující a akcelerující sociální mobilitu (Vallejo, 2009). Zpravidla se tyto zdroje stávají etnickým kapitálem skupiny migrantů z jedné země nebo i z určitého regionu, např. jihovýchodní Asie nebo Latinské Ameriky (Lee a Zhou, 2014a). Tak tomu je i u prvního námi zkoumaného spolku – TNSV, který byl založen prvogeneračními Vietnamci a de facto slouží pouze lidem vietnamského původu. Oproti tomu druhý spolek – Viet Up, který založila jedena-půltá a druhá generace, je alespoň v rétorické rovině otevřený všem se zájmem o témata, kterými se spolek zabývá. Protože právě tímto přístupem je unikátní, v následující části se blíže věnujeme hlavně jeho činnosti.

Páteční činností spolku Viet Up jsou vzdělávací (zpravidla vycházející z *peer-to-peer* principu) a socializační aktivity, které můžeme chápat jako vzdělávací a integrační zdroje nebo jako příležitosti k rozvoji samostatné ekonomické činnosti. Jednou z těchto aktivit je tzv. Quiz Night, společenský večer kombinující socializační a síťovací účel se zvyšováním povědomí o Vietnamu zábavnou formou – kvízovou hrou o Vietnamu a vietnamské kultuře. Vzdělávání účastníků ohledně vietnamské kultury a snaha o zlepšení vztahu ke kulturním zvyklostem země, ze kterých pochází jejich rodiče, jsou deklarovaným cílem Quiz Night, jak potvrzuje výpověď aktivního člena Viet Upu.

Jedna z aktivit byla Quiz Night a tematikou byl Vietnam. Byly tam otázky ze všech různých oborů – jídlo, nářečí, vietnamské písničky a podobně. Tyhle věci jsem nikdy nevěděl, a když jsem se o nich bavil s ostatními nebo chodil na další aktivity, tak jsem se dozvídal více o vietnamské kultuře. (7_MV)

Podobný efekt má další vzdělávací aktivita, kterou jsou kurzy vietnamštiny. Účastníci kurzů jsou v mnoha případech mladí Vietnamci, kteří kvůli vyrůstání v Česku vietnamštinu zapomněli nebo se ji nikdy nenaučili. Učení se vietnamského jazyka jim otevírá spoustu nových možností v interakcích s vlastní etnickou komunitou, ve které na druhou stranu mnoho členů první generace neovládá jazyk český. Kurzy nicméně nejsou určeny výhradně pro Vietnamce, ale pro všechny, kteří se chtějí naučit vietnamsky. I přestože jsou v současnosti zpoplatněny (v počátcích byly zdarma), je o ně dle slov koordinátorů stále zájem a fungují jako jeden z příjmů spolku.

Ve Viet Upu jsem byl především koordinátor vzdělávacích aktivit. To zahrnovalo kurzy vietnamštiny pro Čechy i Vietnamce od začátečníků po pokročilé. Takhle jsem fungoval dlouhá léta a kurzy vietnamštiny ve Viet Upu furt úspěšně fungují. Jen je teď máme zpoplatněné jako službu pro příjem pro Viet Up. (5_MV)

Etnická komunita také bývá prostředím, kde se kumulují cenné obchodní a profesní znalosti či dovednosti, které mohou v různé míře její členové využívat. A to jak pasivně (např. nápodobou nebo nákupem komerčních služeb) nebo aktivně, kdy se mohou učit různým dovednostem ve známém a nediskriminujícím prostředí, ke kterým by kvůli migrantskému původu neměli na mainstreamovém trhu práce přístup (Vallejo, 2009). Podobnou výhodou disponují také členové obou námi zkoumaných spolků. Ti se skrze zapojení do organizace aktivit či prostou účastí na nich učí novým dovednostem a znalostem. Právě rozvoj dovedností uplatnitelných v profesní kariéře jako hlavní přínos své účasti na spolkové činnosti respondenti akcentovali nejvíce. Dovednostem se členové spolku učí během zapojování se do organizace jednotlivých událostí nebo při týmových schůzkách. Nejčastěji zmiňovali rozvoj dovedností práce v týmu, komunikace uvnitř spolku, vyjednávání sponzorství (fundraising) s potenciálními účastníky akcí, administrativy, marketingu, time managementu nebo obecné organizace a logistiky událostí, jak dokládají následující výpovědi.

Pracovat s týmem, pracovat s lidmi, komunikace směrem dovnitř i ven, jak fungují sociální sítě a marketing, byť v neziskovce, tak jak přemýšlet byznysově. To vše do toho nějakým způsobem patří. (4_MV)

Baví mě koordinace a pořádání eventů a zároveň se v tom můžu stále zlepšovat. (2_FT)

Viet Up mě naučil pracovat s nějakým systémem. Mám vlastní projekt a k němu se pojí různé organizační věci jako řešení budgetingu, administrativa, propagace, zpracování projektu. Tohle všechno jsem se naučil ve Viet Upu. (5_MV)

Prostředí spolku svým členům nebo blízkým spolupracovníkům také poskytuje možnost rozvíjet jejich podnikatelské dovednosti. Samotná organizace událostí, během které si vyzkouší celý proces od záměru, plánování, realizace po evaluaci, vytváří jakýsi trenažer toho, co provozování vlastní živnosti obnáší. Respondenti sdíleli názor, že takové otevřené příležitosti si věci doslova osahat by se jim s velkou pravděpodobností mimo krajský spolek nejspíš nedostalo.

Máme jednoho účastníka, který je hodně do vaření. Jednou dělal menší catering na naši akci a myslím, že mu to hodně pomohlo. Dokázal si to zažít. Dali jsme mu prostor, podporu a zákazníky. Dokázal si projít tím, co všechno dokáže zvládnout časově, jaké ceny nastavit atd. (8_FV)

Vyjma možnosti využití prostoru k podpoře začínajících podnikatelů poskytuje krajský spolek také příležitosti k realizaci vlastních projektů. Při organizaci

akce je členům nabízena finanční či organizační podpora, která pomáhá při dosažení osobně stanovených cílů při uskutečňování vlastního projektu.

S Viet Upem mám hodně příležitostí seberealizace. V rámci Otvíraku³ jsem chtěla začít mluvit o tématu mentálního zdraví druhé generace a Viet Up mi pomohl to všechno zrealizovat. Mám k tomu prostor, mám cílovku, kterou dokážu oslovit a Viet Up mi dává finance a podporu, co se týče organizování akce. (8_FV)

Soudě dle četnosti zmínek o přínosu účasti v krajské spolkové činnosti pro rozvoj dovedností a znalostí, mají krajské spolky v této oblasti nesporný pozitivní vliv. V teoretické rovině se mohou druhogenerační migranti v těchto kompetencích obohatit i v jiných neetnických aktivitách, například účasti v občanských mládežnických organizacích, jako jsou skauti, mladí hasiči a DDM. To, co ale mládežnická sdružení etnické mládeži nabídnout už nedokážou, jsou vzory, se kterými by se mohli plně ztotožnit. Výzkumy ze zahraničí dokládají, že pro motivaci k úspěchu jsou modelové vzory (*role models*) z vlastní etnické komunity významnější než vzory pocházející z majoritní společnosti (Fernández-Kelly, 2008; Lee a Zhou, 2014a; Zuckerman, 1988). Vlivní a úspěšní příslušníci ze stejné etnické skupiny se stávají referenčním rámcem, podle kterého si další krajané mapují svůj pokrok (Jiménez a Horowitz, 2013, 2014a) a rýsují si představu toho, co se v etnické skupině považuje za úspěch (Lee a Zhou, 2014a). Obdobným způsobem se vytvářejí viditelné vzory také v prostředí krajských spolků. Smysl pro úspěch je budován v kolektivní identitě zapojených členů. Může se jednat například o společně uznávaný soubor hodnot, které mají za cíl zapojené krajané motivovat a inspirovat. V případě Vietnamců do tohoto rámce vstupuje i předpoklad modelové minority a utvrzování této představy z vně i z nitra diaspory. Jak ukazuje následující citace, členové spolku vidí ve své práci jakýsi „vyšší princip“, který je motivuje k neustálému zlepšování spolku i sebe samotných.

Naše generace se skrze Viet Up píše do historie. Během svého studia jsem strašně obdivoval skupinu *Tu luc van doan* [vietnamské literární hnutí aktivní v třicátých letech 20. století]. To byla autonomní skupina literátů vietnamského původu, kteří měli západní vzdělání za dob francouzské kolonizace a naučili se moderním vědomostem ze západu, které byly mnohem progresivnější než ty v zaostalém Vietnamu v tehdejší 20. století. Před sto lety se tato skupina snažila říct vietnamské společnosti, že jejich hodnoty jsou sice v pořádku, ale Vietnam drží pozpátku. A pro mě je to inspirace, protože my jsme v podstatě ve stejné situaci, akorát o sto let později a v jiném kontextu. Jsou tu stále tradiční Vietnamci starší generace i Vietnamci druhé generace, kteří mají západní vzdělání a chtějí to aplikovat do života generace své, ale i té první. To znamená, že je (první generaci) chceme brát na chaty, tahat na plesy, hrát s nimi sporty. Já v tom vidím takovou paralelu a říkám si, že je to strašně cool, protože před sto lety se ta skupina zapsala do historie jako významná organizace

³ Zdroj: <https://www.facebook.com/events/910019666860809?ref=newsfeed> (cit. 25. dubna 2023).

a o sto let později, trochu v jiném geografickém, politickém a kulturním kontextu, se to děje znovu. Dodal jsem tomu velkolepost, všichni jsou nadšení a jdeme do toho, aniž bychom viděli, že z toho něco dostaneme. (5_MV)

Konkrétním příkladem budování viditelných vzorů ze současnosti byl také letní konferenční kemp s názvem *Viet Heart Summer Camp*⁴, který pořádal spolek TNSV. Na tuto konferenci přijely intelektuální kapacity vietnamského původu z mnoha koutů celého světa. Jednalo se o vystudované magistry, doktory i docenty vietnamského původu z Francie, Rakouska, Belgie a dalších evropských zemí, kteří měli přednášky a diskutovali aktuální vědecká témata z oborů biologie, medicíny, biotechnologie či životního prostředí. Dle organizátorů bylo hlavním účelem konference šíření intelektuálních hodnot směrem k vietnamským studentům, kteří se měli zhlédnout v těchto úspěšných akademících. TNSV se tak snažilo zprostředkovat účastníkům letního kempu viditelné vzory, které je měly motivovat k dalším úspěchům v akademickém prostředí. Reportáž z této události dokonce odvysílal kanál národní vietnamské televize VTV4, který cílí přímo na zahraniční Vietnamce (*Việt kiều*).

Spolky se podílí na vytváření vzorů jednak tím, že vytváří prostor, aby se samotní členové mohli stát vzorem pro druhé (a zažít úspěch a uznání jako člen spolku), ale zejména upozorňováním na úspěšné Vietnamce a Vietnamky v tuzemsku a zahraničí z přítomnosti i minulosti a jejich zviditelňováním. Smysl obou způsobů ovšem zůstává stejný. Jedná se o vytvoření viditelného vzoru z prostředí vlastní etnické komunity, který má další motivovat k vlastní seberealizaci a vlastnímu rozvoji. Tyto vzory se tak dají považovat za další nehmotný zdroj, který krajanský spolek nabízí a nepřímo tak zvyšuje odolnost vůči výzvam plynoucím ze života člověka s hybridní identitou. Zároveň ale tato strategie dále živí obraz modelové minority, jejíž členové mohou dosáhnout výrazných mezigeneračních socioekonomických posunů a úspěchů, kterých si všímá i majorita.

Závěrem lze konstatovat, že druhá generace Vietnamců zapojených do aktivit krajanského spolku upevňuje svou kulturní identitu, integruje se do etnické i majoritní společnosti, ale také podporuje vlastní členy v jejich profesním rozvoji. Zároveň ale ve spolcích dochází k etnizaci úspěchu (i neúspěchu). V důsledku toho druhogenerační jedinci svou profesní a osobní dráhu nezřídka hodnotí skrze optiku modelové minority. A pokud se od stereotypní představy odkloní, vysvětlují (si) to tak, že nejsou typickým Vietnamcem.

Zmenšování mezigeneračního odloučení mezi první a druhou generací

Druhým opakovaně zdůrazňovaným účelem činnosti krajanských spolků je snaha o posílení, či dokonce obnovení nebo nastartování vztahu mezi první a druhou generací. Předchozí výzkumy (Freidingerová a Nováková, 2021; Lopatková

⁴ Zdroj: <https://www.facebook.com/thanhniensinhvienSec/photos/a.1447586685567606/3373681136291475/> (cit. 23. listopadu 2023).

a Formánková, 2022; Svobodová a Janská, 2016) i tato studie poukazují na fakt, že vzájemné vztahy druhé generace a jejích rodičů nejsou vždy harmonické. Mohli bychom namítnout, že zejména v období dospívání nebývají ideální ani u majority, ale v případě Vietnamců do vztahu vstupují i jazykové a kulturní aspekty. Oba spolky na mezigenerační vztah či „nevztah“ reagují, ale každý využívá jiné nástroje a s jinými cíli. Zatímco aktivity TNSV jsou realizovány spíše se záměrem integrovat druhou generaci do kulturně-společenského života generace první, činnost Viet Upu má spíše opačné cíle. Skrze kulturní a integrační události se aktivity Viet Upu zaměřují na integraci první generace Vietnamců – rodičů členů spolku – do kulturně-společenského života české společnosti a také do života jejich vlastních dětí, který může být kvůli odlišnému sociálnímu a kulturnímu kontextu během jejich vyrůstání velice rozdílný (Freidingerová a Nováková, 2021; Souralová 2014). Ve spolku Viet Up mezi tyto aktivity patří pravidelně pořádaný *Česko-vietnamský mezigenerační ples*⁵, který se snaží první generaci Vietnamců seznámit s plesovou kulturou, kterou většina z nich neměla možnost poznat a je pro ně neznámá. Důvod pro pořádání podobných vztah zocelujících aktivit dokládají výpovědi těchto respondentů.

Ples byl mezigenerační z toho důvodu, že naši rodičové často nevědí, co je to ples. Nevědí, co je to tancování nebo se chodit bavit takhle večer do společnosti. Chtěli jsme jim ukázat, že tancovat a chodit na ples je pro nás běžná zábava. Má to přinést Vietnamcům trošku té české kultury. (4_MV)

Vztahy nás a rodičů často nejsou ideální. Hodně z nás bylo posláno k českým babičkám, když jsme byli malí, a vztahy s rodiči nejsou úplně zocelený. Proto jsme pořádali ten ples. Naše snaha byla, abychom si přizvali rodiče a užili si s nimi plesovou atmosféru. Pohrávali jsme si totiž s myšlenkou, aby náš první tanec nebyl zároveň tím posledním na našich svatbách. (7_MV)

Že tu je poptávka po vytváření příležitostí, které umožní druhé generaci „přizvat“ své rodiče do svých životů, potvrzují úvahy Viet Upu nad dalším rozšířením portfolia aktivit. Spolek má v plánu pořádat sportovní aktivity pro dvojice rodič–dítě, při kterých se spolu zúčastní neformálního turnaje s dalšími takovými páry. Nicméně i některé aktivity spolku TNSV se snaží přiblížit život druhé generace Vietnamců jejich rodičům. Jak dokládá výpověď respondentky, takovým příkladem může být pořádaná konference Option, která se snažila první generaci ukázat jiné, pro českou společnost obvyklé druhy vysokých škol.

Pořádali jsme konferenci Option, která se zabývala směřováním druhé generace Vietnamců. Bylo to představení různých vysokých škol, které jsou v Praze. Chtěli jsme také našim rodičům ukázat, že to není jenom o VŠE, medicíně nebo ČVUT, ale že

⁵ Zdroj: <https://www.facebook.com/events/5640271979389513> (cit. 25. listopadu 2023).

existují i umělecké a humanitní školy. Byla tu interakce mezi rodiči a školami, kde každá škola měla oficiálního zástupce i vietnamského studenta, který mezi nimi dělal komunikační most. (2_FT)

Spolkové aktivity v tomto případě slouží jako nástroj pro zapojení se do vlastní etnické komunity a pro překonání pomyslného mezigeneračního odloučení. Mimo jiné pak aktivity pomáhají při integraci vietnamské minority do majoritní společnosti skrze představování obyčejů a zvyklostí, které jsou typické pro život v Česku. V rámci spolků si dotazovaní respondenti toto odloučení uvědomují a právě tyto aktivity jej mají pomoci překlenout. Někteří z respondentů si navíc uvědomují, že jejich rodiče podnikli takové životní kroky, které sice někdy zapříčinily, že se svým potomkům nemohli v dětství tolik věnovat, ale byly učiněny v zájmu jejich kvalitnějšího života, jak dokládá výpověď této respondentky.

Někteří účastníci stále nedošli do bodu, že respektují rodiče, a neuvědomují si, co všechno pro ně udělali. Někteří mí kamarádi nemají rodiče rádi za to, že je poslali k české chůvě, neměli na ně čas a honili se za penězi. Oni ale nevidí tu druhou stranu mince, že to dělali kvůli nim. Já jsem ten typ, který ví, že moji rodiče toho kvůli mně hodně obětovali. Takže ta maličkost, že budu mít vietnamského přítele, je taková odměna za to, co všechno pro mě udělali. (6_FV)

Spolkové aktivity tak poskytují příležitost pro mezigenerační setkávání, čímž je posilováno vzájemné porozumění. Vytvářejí prostředí pro možný mezigenerační dialog, který je klíčový pro řešení kulturních rozdílů vznikajících mezi generacemi s odlišnými životními perspektivami. Spolky tak mohou fungovat jako most přes pomyslnou mezigenerační propast, která je vzájemným sdílením hodnot a zážitků překonávána.

Budování silné sociální sítě a důvěryhodného prostředí

Kromě kulturních, vzdělávacích a integračních aktivit mají krajanské spolky důležitou roli v sociální podpoře. Mladí Vietnamci, kteří zažívají výzvy spojené s integrací do vlastní etnické komunity či vyrovnáváním se s osobní krizí, ve spolicích nalézají bezpečné prostředí pro sdílení svých soukromých problémů. Navázání hlubšího vztahu s členy, kteří zažívají podobné zkušenosti, jim pomáhá tyto výzvy překonat. Spolky se tak stávají prostorem, kde si jedinci vzájemně důvěřují, vytváří kamarádství a vztahy a budují pocit sebejistoty a sebedůvěry. Druhá generace Vietnamců je skrze spolkovou činnost zapojena do systému sociálních vztahů, který je ve spolku budován. Jak dokládají výzkumy ostatních autorů (Freidingerová a Nováková, 2021; Lin a Zhou, 2005; Vermeulen a Keskiner, 2017) i tato studie, jedinci ve spolku jsou zapojeni do husté sítě vztahů, ve které se jim dostane podpory při řešení dopadů vážících se k hybridní identitě. Takovým problémem může být například již zmiňovaná osobní krize plynoucí z prožívání kultury vlastní vietnamské komunity a majoritní společnosti zároveň. Členové

mohou v bezpečném prostředí spolku sdílet svoje problémy s lidmi s podobnými životními zkušenostmi a dostává se jim podpory od ostatních členů při prožívání obtížných životních situací. Díky členství ve spolku jsou tito jedinci schopni přijmout svůj původ jako něco, na co mohou být hrdí, a postupně si vytváří nebo upevňují vazbu k vietnamským kulturním zvyklostem i samotnému Vietnamu. Nicméně zatímco v TNSV se jedná spíše o vedlejší produkt, Viet Up tuto psychologickou rovinu přímo akcentuje. To dokládají i odpovědi respondentů, kterým je v prostředí spolku poskytováno důvěryhodné a bezpečné prostředí pro hledání řešení jejich osobních problémů.

Viet Up pomáhá mladým Vietnamcům, co hledají sebe i vlastní identitu. Já měl takovou fázi, kdy jsem nevěděl, jestli jsem spíš Vietnamec, nebo Čech. Až díky Viet Upu jsem zjistil, že mám blíž k Vietnamcům, a pak se začal zajímat víc o vietnamskou kulturu. Viet Up mi otevřel dveře zpátky k mým kořenům, takže v tomhle jsem Viet Upu vděčný a chci tu myšlenku Viet Upu dále rozvádět a pomáhat lidem, kteří si prochází podobnými problémy. (7_MV)

Kromě překonání problémů spojených s krizí identity bylo v otázce přínosu do osobního života respondenta dále zmiňováno nalezení vzájemně si pomáhajících přátel s podobným sociálním původem. Členové spolku si uvědomují, že jim práce v týmu při přípravě jednotlivých událostí pomohla najít mnoho nových, podobně smýšlejících přátel s podobnými životními zkušenostmi. Tito jedinci uznávají, že díky členství ve spolku mají více přátel vietnamského původu, než tomu bylo v době před jejich členstvím. Pro část respondentů bylo nalezení vietnamských přátel dokonce prioritou před hledáním přátel českého původu. Kromě překonávání výzev spojených s osobním životem si tak v krajanském spolku nachází jedinec nová přátelství a v některých případech i nové romantické vztahy.

Mně Viet Up přinesl hlavně nové kamarády i nový způsob myšlení... to, že jsem našel lidi, kteří přemýšlejí stejně jako já, tak to je nejvíc... Na Viet Up akcích jsem si i našel přítelkyni, se kterou jsme teď pár měsíců. (4_MV)

Pro mě je to spíš takové hobby, při kterém jsem poznala spoustu skvělých lidí, se kterými jsem nyní kamarádka. Není to tak, že bych si na tom vydělávala finančně, ale je to spíše o tom volném čase. (2_FT)

Díky Viet Upu jsem si našla nové kamarády. Mohla jsem si najít kamarády ve škole, ale pro mě bylo hodnotnější se věnovat téhle skupině a najít si vietnamské přátele... Hodně lidí si tam může najít tu svoji budoucí polovičku. Já jsem se s přítelem našla taky až ve Viet Upu. (6_FV)

Benefit vidím asi v tom, že kdyby člověk neměl vietnamské kamarády, tak tam pozná vrstevníky ze své sféry, což může být obohacující. (3_MT)

Mezi další zmiňované principy patří pomoc ostatním. Členství ve spolku slouží k pomoci sobě samotnému, ale také jako nástroj efektivní pomoci ostatním. V prostředí spolku je vytvářen kolektivní pocit sounáležitosti, ze které vyvstává sociální role společenské zodpovědnosti vůči všem zapojeným. Proto se u nich často objevuje potřeba pomoci všem, kteří si procházejí výzvami spojenými s hybridní identitou druhé generace, jak líčí tito dva mladí muži.

Já jsem si pomohl předtím, než jsem vstoupil do Viet Upu. A do Viet Upu jsem vstoupil s tím, že jak jsem pomohl sám sobě, tak pomůžu ostatním. Jsou lidi, kteří tu pomoc potřebují, a ve Viet Upu tu pomoc najdou. (4_MV)

Ve Viet Upu jsem kvůli tomu, že tu můžu svoje znalosti o Vietnamu ventilovat ven a že Viet Up se nabízí jako skvělá platforma pro tohle sdílení. Mladí Vietnamci často neznají svoji mateřskou kulturu, takže mi dělá radost, když můžu, například přes ten Quiz Night o vietnamský kulturu, předávat svoje zkušenosti dál. (5_MV)

Druhá generace Vietnamců se tak nestává členy spolku pouze z toho důvodu, aby pomohli sami sobě, ale také kvůli altruistické pomoci ostatním zapojeným jedincům, kteří si o pomoc řeknou a potřebují ji. Důvěryhodné prostředí vytvářené krajským spolkem je budováno rozvíjením pevné a jednotné komunity uvnitř spolku, kde jsou členové ve vzájemném recipročním vztahu, protože ví, že se v případě problému mohou spolehnout na ostatní. To dokládá i výpověď respondentky z Viet Upu.

Ve Viet Upu se můžu spolehnout na ostatní. Já jsem antitalent na excel, finance, administrativu, ale vím, že když budu něco v tomhle potřebovat, tak se můžu spolehnout na ostatní, stejně jako ostatní se můžou spolehnout na mě. Hodně mě to naučilo věřit lidem a umět si říct slušně o pomoc. Komunikace je s respektem a s obdivováním práce druhých. (6_FV)

Ve spolku je vytvořená hustá síť vzájemně si pomáhajících jedinců z podobného sociálního backgroundu. Kromě překonání výzev spojených s životem druhé generace si navíc ve spolku jedinci nachází nová přátelství i romantické vztahy.

Závěr

Krajské spolky zacílené na druhou generaci Vietnamců vyrůstající v Česku posilují odolnost svých členů a uživatelů proti normativním, kulturním či sociálním tlakům, které druhá generace vnímá, že přichází jak z prostředí majoritní společnosti, tak vlastní etnické komunity. Jedinci druhé generace nezářídka balancují na rozhraní českého a vietnamského sociokulturního prostředí, z čehož mohou vyplývat určitá znevýhodnění postihující jejich osobní i profesní život. Ta mohou ústít až v osobní krizi rozmanité podoby, které mají dopad na sebevědomí, cel-

kovou psychickou pohodu i mentální zdraví. Analýza přinesla empirické důkazy, že jak účast jednotlivců na spolkové činnosti, tak spolková činnost samotná jsou vědomou mitigační strategií, jak těmto výzvám a krizím kolektivně čelit. To znamená, že druhogenerační Vietnamci mají potřebu pocíťovaná znevýhodnění řešit institucionalizovanou podobou a vzájemnou podporou a vyrovnávat tak absenci podpory, které se jim z okolí nedostává (od rodičů, komunity či českých institucí nebo integračních opatření).

Krajské spolky zároveň působí na zvyšování kapacit a posilování rozmanitých kompetencí svých členů, přispívají k efektivní mezigenerační komunikaci, vztahům a porozumění a vytváří prostředí důvěry a vzájemného sdílení. V důsledku toho spolky v oblasti osobního a rodinného života mohou pomáhat k překonání mezigeneračního nedorozumění mezi rodiči a jejich potomky, jejichž životní trajektorie jsou kvůli jinému způsobu života odlišné. V oblasti profesního života, kde se mohou setkat s rasovou diskriminací či stereotypizací, přispívají k posílení pozice svých členů na trhu práce skrze učení se novým dovednostem a znalostem. V aktivitách krajských spolků se mladí Vietnamci snaží překonat vlastní individuální nesnáze, ale také mohou sdílet své znalosti, zažít uznání, budovat přátelství a podporovat ostatní.

Členové spolku otevřeně deklarují, že podporují své členy a uživatele v oblasti dovedností, psychologické podpory, sdílení podobných zkušeností či vytváření bezpečného prostředí, které se nehodnotí podle etnokulturního původu. Cílem spolkových aktivit je rozvíjení sebevědomí členů a rozšíření povědomí o možnostech spolku. Jednou z forem podpory je pomoc členům najít, co je baví a co chtějí dělat, i když to znamená odklon od tradičních představ rodičů či blízkého okolí. K tomu jsou využívány příklady úspěšných vietnamských vrstevníků, kteří se vydali vlastní cestou. Narativ, jakým o činnosti spolků členové hovoří, je posilován představou těchto skupin jako podpůrných platform pro seberealizaci. Spolky tak pomáhají svým členům reformulovat podobu úspěchu (např. mohou být úspěšní jako kuchař nebo designér).

Naše analýza ale poukazuje na jistý paradox, který tento narativ přináší. Na jednu stranu se spolky snaží vytvářet podpůrné prostředí v procesu jakéhosi „osvobození“ se od zaběhlé životní a kariérní dráhy Vietnamce. Na druhou stranu ale reprodukuje představu úspěchu a vytváří tak nový typ referenčního rámce, v jehož důsledku pak dochází k etnizaci úspěchu jako něčeho typicky vietnamského. Výsledkem je, že selhání jsou spíše přehlížena a negativně etnizována ve smyslu, že ti, kteří se necítí úspěšní, se označují za netypické Vietnamce. Nutno ale dodat, že i když spolky svou činností posilují obraz modelové minority a adorace úspěchu, jsou to právě druhogenerační spolky, které zároveň začínají být v některých směrech průkopníky prolamujícími tato tabu. Zejména v oblasti mentálního zdraví a psychologické podpory spolky otevírají doposud skrývaná témata s cílem podpořit kolektivní uvědomění, že lidská psychika má své limity a že požádat o pomoc není selhání, které z jedince činí „horšího“ nebo „netypického Vietnamce“. Naopak se snaží podporovat myšlenku, že toto přiznání je projevem vnitřní síly, mentální vyspělosti, a tedy celkové odolnosti vůči vnějším i vnitřním stresorům.

Z našich výsledků vyplývá, že integrace druhé generace Vietnamců není tak přímočará, jak se může na první pohled zdát. Studie je proto příspěvkem do mozaiky různých podob integrace a zároveň důkaz, že jsme se posunuli do její další fáze. Proto musíme pracovat nejen s nově přichozími migranty, ale také s jejich nově narozenými potomky, kteří zpravidla ovládají jazyk a jsou z velké části vychováni v českém kulturním prostředí. Tito jedinci se nachází mimo záběr působnosti státních institucí, jelikož se dle jejich optiky integrace do české společnosti podařila bezproblémově. Náš příspěvek nicméně ukazuje, že druhá generace migrantů se potýká se specifickými problémy a požadavky, které jsou vzdělávacími i integračními institucemi upozadovány.

TOMÁŠ KNOR je vystudovaným magistrem na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Ve své výzkumné práci se zabývá druhou generací Vietnamců v Česku a krajskou spolkovou činností.

ORCID: 0009-0007-8890-212X

TEREZA FREIDINGEROVÁ působí jako výzkumná pracovnice v oblasti migračních studií na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy a jako analytička ve společnosti Člověk v tísni. Ve své výzkumné práci se dlouhodobě zabývá vietnamskou diasporou v Česku a střední Evropě. Na toto téma vydala v roce 2014 knihu s názvem Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence (Sociologické nakladatelství [SLON]).

ORCID: 0000-0002-0108-5005

Literatura

- Abad, N. S. a Sheldon, K. M. (2008). Parental autonomy support and ethnic culture identification among second-generation immigrants. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 652–657. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.3.652>
- Bartoš, V., Bauer, M., Chytilová, J. a Matějka, F. (2016). Attention discrimination: Theory and field experiments with monitoring information acquisition. *American Economic Review*, 106(6), 1437–1475. <https://doi.org/10.1257/aer.20140571>
- Bednářová, L. (2020). *Gender, rodina a banánové děti* [disertační práce, Západočeská univerzita]. DSpace. <http://hdl.handle.net/11025/42281>
- Corbin, J. a Strauss, A. (2013). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (4. vyd.). Sage.
- Fernández-Kelly, P. (2008). The back pocket map: Social class and cultural capital as transferable assets in the advancement of second-generation immigrants. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 620, 116–137. <https://doi.org/10.1177/0002716208322580>
- Formánková, L. a Lopatková, M. (2018). Nerovná startovní čára? Intersekcionalní analýza počátků profesních drah jedenapůlité generace vietnamských mužů a žen na českém trhu práce. *Gender a výzkum/Gender and Research*, 19(2), 135–162. <https://doi.org/10.13060/25706578.2018.19.2.429>

- Freidingerová, T. (2014). *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. Sociologické nakladatelství (SLON).
- Freidingerová, T. a Mai, M. N. (2018). Občanská angažovanost druhé generace Vietnamců: nová vlna spolkové činnosti? In *Kamenné instituce národnostních menšin a role samospráv při jejich podpoře. Sborník příspěvků z konference konané v Praze* (Vol. 7, s. 93–109).
- Freidingerová, T. a Nováková, B. (2021). Civic engagement and self-empowerment of second-generation Vietnamese in Czechia. *Asian and Pacific Migration Journal*, 30(3), 312–337. <https://doi.org/10.1177/01171968211040573>
- Hall, S. (2015). Cultural identity and diaspora. In *Colonial discourse and post-colonial theory* (s. 392–403). Routledge.
- Homoláč, J. a Sherman, T. (2020). „Vy, mladí Vietnamci („nenakažení“), nás počestně banány prostě pochopit nemůžete“: Mladí Vietnamci a superdiverzifikace českého novomediálního prostoru. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 56(2), 229–257. <https://doi.org/10.13060/csr.2020.008>
- Hřebíčková, M. (2020). Kulturní orientace Vietnamců v ČR: generační srovnání. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 56(2), 197–227. <https://doi.org/10.13060/csr.2020.007>
- Jiménez, T. a Horowitz, A. L. (2013). When white is just alright: How immigrants redefine achievement and reconfigure the ethnoracial hierarchy. *American Sociological Review*, 78(5), 849–871. <https://doi.org/10.1177/0003122413497012>
- Lee, J. a Zhou, M. (2014a). From Unassimilable to Exceptional: the Rise of Asian Americans and ‘Stereotype Promise’. *New Diversities*, 16(1), 7–22
- Lee, J. a Zhou, M. (2014b). The Success Frame and Achievement Paradox: The Costs and Consequences for Asian Americans. *Race and Social Problems*, 6(1), 38–55. <https://doi.org/10.1007/s12552-014-9112-7>
- Lev Ari, L. a Cohen, N. (2018). Acculturation strategies and ethnic identity among second-generation Israeli migrants in the United States. *Contemporary Jewry*, 38, 345–364. <https://doi.org/10.1007/s12397-018-9258-5>
- Lin, M. a Zhou, M. (2005). Community transformation and the formation of ethnic capital: Immigrant Chinese communities in the United States. *Journal of Chinese Overseas*, 1(2), 260–284. <https://doi.org/10.1353/jco.2007.0027>
- Lopatková, M. a Formánková, L. (2022). ‘Confessions of the Vietnamese’ Facebook page: The intergenerational conflict of young Vietnamese migrants in the online space in the Czech Republic. *Český lid*, 109(1), 83–104. <https://doi.org/10.21104/CL.2022.1.04>
- Martínková, Š. (2008). Sociabilita vietnamského etnika v Praze. In Z. Uherek a kol., *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných migračních skupin v České republice*. Etnologický ústav AV ČR.
- Marzana, D., Alfieri, S. a Marta, E. (2020). Does participating in national and ethnic associations promote migrant integration? A study with young first- and second-generation migrants. *Children and Peace: From Research to Action*, 103–118. https://doi.org/10.1007/978-3-030-22176-8_7
- Portes, A. a Zhou, M. (1993). The new second generation: Segmented assimilation and its variants. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 530, 74–96. <https://doi.org/10.1177/0002716293530001006>
- Scott, K., Reed, P. B. a Selbee, L. K. (2006). *Making connections: Social and civic engagement among Canadian immigrants*. Canadian Council on Social Development.
- Souralová, A. (2014). Vzdělané dítě jako úspěšné naplnění migračního a rodičovského projektu? Vietnamské matky, jejich děti a vzdělanostní aspirace. *Sociální studia/Social Studies*, 11(2), 75–97. <https://doi.org/10.5817/SOC2014-2-75>
- Svobodová, A. (2017). *Vietnam vzdálený i blízký. Potomci Vietnamců v Česku z pohledu teorie transnacionalismu* [disertační práce]. Univerzita Karlova.

- Svobodová, A. a Janská, E. (2016). Identity development among youth of Vietnamese descent in the Czech Republic. In M. L. Seeberg a E. M. Goździak (eds.), *Contested Childhoods. Growing up in Migrancy* (s. 121–137). Springer / IMISCOE.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-44610-3_7
- Tran, V. C., Lee, J. a Huang, T. F. (2019). Revisiting the Asian second-generation advantage. *Ethnic and Racial Studies*, 42(13), 2248–2269. ,
<https://doi.org/10.1080/01419870.2019.1579920>
- Vallejo, J. A. (2009). Latina spaces: Middle-class ethnic capital and professional associations in the Latino community. *City & Community*, 8(2), 129–154.
<https://doi.org/10.1111/j.1540-6040.2009.01277.x>
- Vermeulen, F. a Keskiner, E. (2017). Bonding or bridging? Professional network organizations of second-generation Turks in the Netherlands and France. *Ethnic and Racial Studies*, 40(2), 301–320. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1245429>
- Wang, L. (2017). Ethnic/immigrant associations and minorities’/immigrants’ voluntary participation. *Voluntaristics Review*, 2(4), 1–95.
https://doi.org/10.1163/9789004361874_002
- Wang, L. a Handy, F. (2014). Religious and secular voluntary participation by immigrants in Canada: How trust and social networks affect decision to participate. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 25, 1559–1582.
<https://doi.org/10.1007/s11266-013-9428-8>
- Zhou, M. (1997). Segmented assimilation: Issues, controversies, and recent research on the new second generation. *International Migration Review*, 31(4), 975–1008.
<https://doi.org/10.2307/2547421>
- Zhou, M. a Bankston, C. L. (1994). Social capital and the adaptation of the second generation: The case of Vietnamese youth in New Orleans. *International Migration Review*, 28(4), 821–845. <https://doi.org/10.2307/2547159>
- Zhou, M. a Lee, J. (2017). Hyper-selectivity and the remaking of culture: Understanding the Asian American achievement paradox. *Asian American Journal of Psychology*, 8(1), 7–15. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/aap0000069>
- Zuckerman, H. (1988). The role of the role model: The other side of a sociological coinage. In H. J. O’Gorman (ed.), *Surveying social life* (s. 119–144). Wesleyan University Press.